

AGNOSE, PROGNOSE, DIAGNOSE

AF LARS QVORTRUP

* Gnosis betyder 'kundskab' eller 'erkendelse'. Men ordet benyttes oftest som betegnelse for den skjulte visdom eller hemmelige, åndelige kundskab, der er kernen i alle religioner. En gnostiker er derfor en person, der betragter ånden som en guddomsgnist, der midlertidigt er fanget i menneskets legeme, men som han eller hun kan frigøre ved at erhverve sig spirituel kundskab og visdom. Gnosticismen var en stærk bevægelse i den tidlige kristendom, og for gnostikerne var kristendommen en slags mysticisme – den var kilden til at frisætte det indre lys.

Hvordan frisætter man ånden? Trance, suggestion, euforiserende stoffer, kolde bade og fællessang. Gnostikerne kendte mange tricks.

Senere har vi fundet andre veje til det indre lys. Hvad er oplysning, spurgte f.eks. Immanuel Kant i sin berømte artikel fra 1784. Svaret lød: Oplysning er menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed. Her var der ikke plads til mysticisme eller religiøs spiritualitet. Her var der ikke nogen ydre autoritet.

Alligevel kan man vel sige, at gnosticismen var den tidlige kristendoms pendant til oplysning i Kants sekulariserede version. Og er intet andet blevet tilbage, har vi da navnet: Gnosis, som vi genfinder i a-gnostiker, pro-gnostiker og dia-gnostiker.

En agnostiker er som bekendt en person, der hverken tror eller ikke tror. Agnostikeren stiller sig skeptisk til gnostikerens projekt, samtidig med at han ikke vil afvise det. For man ved jo aldrig.

Men hvad så med pro-gnostikeren og dia-gnostikeren?

Prognostikeren laver prognoser, for hun tænker fremad. Hun river sig løs fra nutidens bånd, for hendes ånd er en indsigt i fremtiden.

Hvor prognostikeren tænker fremad, tænker diagnostikeren nedad, på tværs og igennem: Diagonalt og diakront. Diagnostikeren trænger igennem ånden, eller måske trænger han snarere igennem det, der adskiller os fra ånden og den dybe indsigt. Han hylder den moderne videnskabs dobbelte spørgsmål: Hvad er tilfældet, og hvad ligger bag? Hvad kan vi se, og hvad ligger bag det, vi kan se? Den, der kan se igennem, kan stille diagnoser. Han kan fælde dom om det, der foreligger.

Derfor er det ikke så sært, at moderne mennesker både stiller og forlanger at få stillet diagnoser. For vi forlanger at vide, hvad der ligger bag det, enhver kan se.

Det, der skiller, er derfor ikke, om man er for eller imod diagnoser. Det, der skiller, er for det første, hvilket medium diagnosen stilles igennem. Hvad er det, man skal se med for at skue igennem? Hvilket optisk instrument skal man benytte sig af? Det andet, der skiller, er: Hvad kan diagnosen bruges til?

Freud kiggede på drømmene for at nå ned til det ubevidste, for i drømmene taber man selvkontrollen, og sandheden gemmer sig bag fortrængningerne. Marx kiggede på samfundet, for nede bag fremmedgørelsen gemmer sig den sande bevidsthed.

I dag kigger vi i hjernescannere, eller vi laver testbaserede diagnoser. Mediet har ændret sig.

Men tror vi, at den enkelte diagnose fortæller alt? Nej, de fleste er klar over, at der skal kigges flere steder hen, og at der skal stilles mange diagnoser. Det er ikke hjernen, der tænker, ligesom det ikke er computeren, der skriver eller regner. Jeg tænker og skriver og regner, men hjernen – og computeren – stiller kompleksitet til rådighed for "mig".

Derfor er det fantastisk, at vi i dag har instrumenter, så vi kan se, hvordan hjernen fungerer. Men lige så vigtigt er det at vide, at hermed er det sidste ord ikke sagt. Vi studerer ikke alene enkeltfænomener. Vi studerer også forholdet mellem fænomener. Vi studerer, hvordan disse forskellige fænomener stiller sig til rådighed for hinanden. Vi studerer – med et begreb som jeg godt kan lide – strukturelle koblinger mellem samfund og psyke og mellem psyke og hjerne. Det betyder, at "mixed methods" er vigtige.

Derfor er de forskellige videnskabelige og diagnostiske tilgange ikke hinandens fjender. De støtter og supplerer hinanden. Men det forudsætter, at de præciserer, hvori de strukturelle koblinger består. For det ene fænomen er ikke et produkt af det andet, og det ene kan ikke reduceres til det andet. Tanken er ikke et produkt af hjernen, og psyken er ikke et samfundsprodukt, men uden hjerner var der ikke mange tanker, uden tanker ikke meget samfund, og uden samfund ikke mange reflekterende individer, som – blandt andet – diagnosticerer hinanden og benytter sig af hinandens diagnoser.

Men hvad bruger vi så de mange diagnoser til? Her har Søren Langager på side seks fat i den lange ende, tror jeg: Vi bruger dem strategisk. Diagnosen er et adgangskort til ressourcer, og den er en måde at fordele ressourcer på. Så også det skal vi have øje for: Diagnostikken som strategisk spil. ■